

**JOHN WILLAM WATERHOUSE RESİMLERİNDE SHALOTTLU
HANIMEFENDİ ŞİİRİ**

Neslihan ÖZTÜRK BÜTOW¹

DOI: 10.34189/asd.4.8.007

¹ Arş Gör. Neslihan ÖZTÜRK BÜTOW, Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, (neslihanozturk@selcuk.edu.tr). (<https://orcid.org/0000-0002-0956-6129>)

JOHN WILLIAM WATERHOUSE RESİMLERİNDE SHALOTTLU HANİMEFENDİ ŞİİRİ

Özet

19.yüzyılın sonlarında İngiliz resim sanatında Ön Raffaellocu anlayışın egemen olduğu bilinmektedir. Bu dönem sanatçıların mitolojik hikâyeler ve şiirler gibi edebi konuları resimlerine konu olarak seçtikleri gözlenmektedir. Bu bağlamda, Ön Raffaellocu sanatçıları arasında belirgin bir örnek olarak John William Waterhouse verilebilmektedir. Waterhouse, sanat yaşamı boyunca uzun bir süre Shalottlu Hanımefendi şiirinin etkisinde kalması nedeniyle dikkat çekmektedir. Bu nedenle, Shalottlu Hanımefendi şiirinin konu olduğu Waterhouse resimleri ile ilgili bir araştırma yapmak amaçlanmaktadır. Araştırmada ilk olarak Waterhouse'un sanatsal biyografisine yer verilmiş, ikinci olarak Ön Raffaellocu sanat anlayışı açıklanmıştır. Son bölümde, söz konusu şiirin konu olarak seçildiği Waterhouse resimleri şiirin anlamı ve önemi bağlamında estetik açıdan incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, söz konusu şiirin 19.yüzyıl sonlarında kadın hakları konusunda eleştirel bir ifadeye sahip olduğu anlaşılmıştır. Sonuç olarak, şiirin farklı bölümlerini resimselleştirmek yoluyla çağını yansıtan Waterhouse'un, kadın hakları konusunda duyarlı bir sanatçı olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: John William Waterhouse, Shalott'lu Hanımefendi, Ön Raffaellocular, Resim, 19.yüzyıl İngiltere'de kadın hakları

THE LADY OF SHALOTT POETRY IN JOHN WILLIAM WATERHOUSE PAINTINGS

Abstract

It is known that Pre-Raffaellites' conception was the dominant in English painting in the late 19th century. It is observed that the artists of this period choosed the literary subjects such as mythological stories and poems for the subject of their paintings. In this context, John William Waterhouse can be given as a significant example among Pre-Raphaelites painters. Waterhouse is driving attention because of the fact that he was inspired by the poem "The Lady of Shalott" during a long time in his artistic career. For this reason, it is aimed to make a research about Waterhouse paintings whose take the subject from the poem. In this research, firstly Waterhouse's artistic biography is revealed and secondly the concept of Pre-Raphaelites is explained. In the last chapter, Waterhouse's artworks in which the poem was choosen as a subject are examined aesthetically in terms of the meaning and importance of the poem. As a result of this research, it is understood that the poem was having a critical statement about women's right in the late of 19th century. Consequently, it is seen that Waterhouse, who represented his era through illustrating different parts of the poem, is a conscious artist about women's rights.

Keywords: John William Waterhouse, The Lady of Shalott, Pre- Raphaelists, Painting, Women's rights in England in 19th century

GİRİŞ

19.yüzyıl İngiltere'si sanayileşmenin ortaya çıkardığı kirliliğin sanatçılar tarafından çirkin olarak nitelendirildiği bir dönem olmuştur. Sanayileşmekte olan toplum yaşantısını çirkin bulan sanatçılar Ön Raffaellocu Kardeşlik Birliği çatısı altında birleşerek, Raffaello'nun yaşadığı döneme kadar olan Rönesans Dönemi'nin ise güzel olduğunu savunmuştur. Ön Raffaellocu ressamlar, yaşadıkları dönem içerisinde edebiyat, mitoloji ve şiir gibi ruhu doyuran güzellikler olması gerektiği fikrini benimsemişlerdir. Bu dönem ressamları arasında yer alan John William Waterhouse, şiirden aldığı ilham ile ruhunu doyurması ve bu yolla sanatsal üretimlerde bulunması açısından çağdaşları arasında dikkat çekmektedir. Sir Alfred Lord Tennyson'un (1809 – 1892), Shalottlu Hanımefendi isimli şiirinden etkilenerek uzun yıllar boyunca aynı şiiri resimlerine konu eden Waterhouse'un bu durumu sanatsal üretim süreci açısından ilginç bulunmaktadır. Bu nedenle sanatçının aynı şiirden etkilenerek yaptığı söz konusu eserleri ile ilgili bir araştırma yapmak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda yapılan araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, Türkçe ve İngilizce dillerinde literatür taraması yapılmıştır. Türkçe dilinde yapılan taramada sanatçı Waterhouse'u konu alan basılı ve elektronik kaynakların oldukça az olduğunun gözlenmesi dolayısıyla söz konusu araştırma ile Türkçe dilindeki bilim – sanat literatürüne katkı sağlamak da hedeflenmiştir.

Araştırma süresince elde edilen bilgiler üç bölüm halinde hazırlanmıştır. Araştırmanın birinci bölümünde sanatçıyı tanıtmak amaçlı sanatçının biyografisine yer verilmiş, ikinci bölümde sanatçının üslubunu anlamak amacıyla bilim adamlarının görüşleri doğrultusunda Ön Raffaellocu resim anlayışı açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, Shalottlu Hanımefendi şiirini konu alan Waterhouse resimleri örneklendirilmiş ve estetik açıdan analiz edilmiştir. Waterhouse'un sanatsal yaşamı, resimsel üslubu ve resimlerinin analizinden elde edilen bulgular araştırmanın sonuç bölümünde sentezlenmiştir.

1. John William Waterhouse'un Sanatsal Biyografisi

Waterhouse, 1849 yılında babasının ressam olarak çalıştığı Roma'da doğmuştur. 1850 yılında ailesiyle birlikte İngiltere'ye taşınan Waterhouse, 1870 yılında Kraliyet Akademisi'ne kabul edilene kadar, ressam olan babasının stüdyosunda çalışarak onun asistanlığını yapmıştır. Sanatçı, erken dönem işlerini, ressam Lawrence Alma-Tadema ve Frederic Leighton'un tarihsel konularından etkilenerek oluşturmuştur. Bu dönemki eserleri, Kraliyet Akademisi, İngiliz Ressamlar Derneği ve Dudley Galeri'de sergilenmiş ve popülerlik kazanmaya başlamıştır. 1870'lerin sonlarından 1880'li yılların ortalarına kadar doğduğu yer olan İtalya'ya seyahat ederek buradaki günlük yaşam sahnelerini resimlemiştir. 1880'lerin sonlarına doğru İngiltere'de Ön Raffaellocu konularını işlemeye başlayan sanatçı, 1884 yılında yapmış olduğu Consulting the Oracle isimli resmi ve 1888 yılında yapmış olduğu, Kraliyet Akademi Sergisi'nde Sir Henry Tate tarafından satın alınan Shalottlu Hanımefendi resmi ile sanat dünyasında ün kazanmıştır. Shalottlu Hanımefendi resminin en belirgin örnekleri arasında yer aldığı bu dönemki resimlerinde Waterhouse, dramatik kadın karakterlerine yer vermiş ve resimlerini açık havada çalışmıştır (Christian, 1989, s.117).

Sanat yaşamı boyunca birçok başarı kazandığı görülen Waterhouse, 1895 yılında Kraliyet Akademisi'nin asil üyesi olmuş, 1901'de Saint John's Ahşap Sanatları Kulübü'ne katılmış ve Saint John's Ahşap Sanatları Okulu'nda danışma komitesi üyesi olmuştur (Helmreich, 1997, s.237-238). Sanatçı dört yıl süren kanser nedeniyle 1917 yılında İngiltere'de sanat hayatına veda etmiştir. 2009 yılında Kraliyet Sanat Akademisi'nde bir retrospektifi düzenlenen Waterhouse'un çalışmaları halen İngiltere'nin önemli sanat galerilerinde sergilenmektedir.

2. Ön Raffaellocu Resim Anlayışı Üzerine

Waterhouse'un sanat yaşamını sürdürdüğü yıllarda İngiltere'de Ön Raffaellocu anlayışın egemen olduğu bilinmektedir. 1850'lere doğru edebiyat ve sanatın birlikteliğiyle oluşturulmuş "Raffaello öncesi" anlamına gelen bu anlayışın, Raffaello'nun yaşadığı dönem olan Rönesans anlayışının yeni bir yansımasını oluşturduğu

söylenilmektedir.

Raffaello izdaşlarıyla birlikte, doğanın ülküleştirilmesini göklere çıkarmış ve güzellik adına, gerçeği feda etmişti. Mademki sanatın yenileştirilmesi gerekiyor, öyleyse Raffaello'dan geriye, sanatçıların Tanrı katında inandıkları doğayı kopya etmek için ellerinden geleni yaptıkları döneme inme zorunluluğu vardır. Bu topluluk, sanatın Raffaello ile bozulmaya yüz tuttuğunun ve İnanç Çağı'na dönme görevinin kendilerine düştüğünü düşünerek, 'Ön- Raffaellocu Kardeşlik Derneği' adını verdi kendisine (Gombrich, 1986, s.404).

Ön Raffaellocu sanatçılar , genellikle parlak renkler kullanarak Ortaçağ'a ait edebiyattan alınan konuları yeniden keşfetmiştir (Little, 2006, s.78). Hourticq'e göre bu sanatçıların Raffaello öncesinde sevdikleri şey; üslubun asaleti ve bu sanatı sembollere, efsanelere elverişli kılan Ortaçağlı bir hava olmuştur. Çirkinliğe ve can sıkıntısına karşı neredeyse sığınılacak estetik bir din olarak görülen Ön Raffaellocu resim, 15.yy. İtalya'sının kılı kırk yararcasına ince olan deseninden faydalanmış, bu arkaik sanatı kullanarak 19.yüzyıl izleyenini sembol ve efsaneden ibaret bir âleme götürmüştür (Hourticq, 1958, s.210-211). Sanatçılar, dönemin düş gücünden yoksun öyküsel resimlerinin akademik tutumuna karşı gözleme dayanan yeni bir anlatım geliştirerek özellikle doğadan çalışmış, figürü alışlagelmiş güzellik anlayışı yerine modelin özelliklerini göz önüne alarak betimlemiştir (Rona, 2008, s.1197).

Ön Raffaellocular, nesnenin doğalcı ayrıntıları üzerine yoğunlaşmayı tercih etmiş; bu tutumlarında, doğanın yakından gözlenmesinin sanatçıların Tanrı'nın dünyadaki varlığını anlamalarını sağlayacağına inanan eleştirmen John Ruskin tarafından desteklenmiştir (Little, 2006, s.78-79). Estetik üzerine yazdığı yazılarda Ruskin, 19.yüzyıl İngiltere'sinin bir dış görünümü olan sanayi ve mekanikleşmenin yarattığı standartlaşmaya karşı çıkmaları dolayısıyla manevi bir amacı benimseyen Ön Raffaellocular'ı sıklıkla savunmuştur (Bazin, 1998, s.453). İnsanların ruhsal güçlerini, doğa deneyimlerinden aldıklarını iddia eden Ruskin; fabrikalar, madenler ve demiryollarının, çayırklar, ormanlar ve akıntıların yerini kapladıktan sonra ruhu doyuracak neyin kaldığı sorusu üzerinde önemle durmuştur (Bell, 2009, s.346).

Ön Raffaellocu sanatçıların resimlerinde ruhu doyuran konulardan alınan ilhamla doğanın ve insanın güzelliğine vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu sanatçıların, şiir, edebiyat ve mitoloji gibi ruhu doyuran konulardan alınan ilham ile sanatsal üretimde buldukları, dolayısıyla resimlerini bu yolla meydana getirdikleri söylenebilmektedir. Şiirden alınan ilhamla sanatsal üretimde bulunarak resimlerini meydana getiren bu sanatçılar arasında John William Waterhouse, aynı şiiri konu alan resimleriyle dikkat çekmektedir. Çağdaşlarından farklı olarak sanatçı Waterhouse'un, döneminin ünlü şairi Alfred Lord Tennyson'un Shalott'lu Hanımefendi şiirinin uzun bir süre etkisinde kaldığı izlenmektedir.

3. Shalottlu Hanımefendi Şiirinin Konu Olduğu Waterhouse Eserleri

Shalottlu Hanımefendi, Sir Alfred Lord Tennyson'un 1832 yılında yayımlanan şiiriyle popülerlik kazanmış ve Viktoryen sanatında öne çıkan bir konu olmuştur (Helmreich, 1997, s.190). Ön Raffaellocu sanatçılar arasında popüler olan Tennyson'un Shalottlu Hanımefendi şiiri ressamlarca sıklıkla işlenmiştir. Bu dönem sanatçıları arasında yer alan John William Waterhouse, çağdaşlarından farklı olarak söz konusu şiiri resimlerine tekrar tekrar konu etmiş olması açısından dikkat çekmektedir.

Tennyson'un söz konusu şiiri İngiliz edebiyatında önemli bir konu olan Kral Arthur efsanesinde geçen Shalottlu Hanımefendi'yi konu almaktadır. Kafiye mısraları ve ayrıntılı doğa betimleriyle dikkat çeken şiir, yalnız bir kadın ve onun acı dolu tutsaklığının anlatımı üzerine kurulmuştur. Şiirde yer alan kadın, Camelot şehrine uzanan bir nehrin ortasında bulunan Shalott isimli bir adada, gri bir kulede tek başına yaşamakta ve burada dokuma yapmaktadır. Tutsak yaşamını bir işçi gibi geçiren bu kadın pencereden dışarı baktığında ölümle lanetleneceği kara büyüsü altında yaşamaktadır. Dış dünyayı ancak bir aynanın yansımından görebilen bu kadın, zaman içerisinde aynanın yansımada gördükleri ile bir uyanış yaşamaktadır. Kendini sorgulamaya başladığı günlerden bir gün Lancelot adından bir şövalyenin söylediği bir şarkıyı duyması

sonucu âşık olur. Aşkı yaşamak için lanetlenmeyi göze alan kadın, ölümlle sonlanacak yolculuğu için bulunduğu kaleyi terk eder.

Görsel 1: John William Waterhouse, Shalott'lu Hanımefendi / The Lady of Shalott, 1888, tuale yağlıboya, 153 x 200 cm, Tate Britanya Müzesi, 1804 No'lu Salon, Birleşik Krallık

Farthing, S. (2012). Sanatın Tüm Öyküsü. (Çevirenler: Gizem Aldoğan, Firdevs Candil Çulcu), İstanbul: Hayalperest Yayınevi, s:298

Waterhouse, Tennyson'un şiirinden oldukça etkilenmiş görünmektedir. Waterhouse, Tennyson'un şiirlerinin birer kopyasına sahip olmuş ve her bir sayfayı resimleri için eskizlerle kaplamıştır. Söz konusu şiire tutkun olduğu izlenen Waterhouse'un 17 yıl içerisinde şiiri konu alan üç yağlıboya tablo ve bu tablolar için eskizler yaptığı bilinmektedir. Bu resimlerden ilkinin (Görsel 1) 1888 yılında yapan sanatçı, Ön Raffaellocu ressamların bir özelliği olarak resmini açık havada çalışmıştır. Waterhouse'un kendi eşini model alarak yaptığı resimde, doğal güzelliklerin ön plana çıkarılışı dikkati çekmektedir (Riggs, 1998).

Resim; yeşil ve kahverengi renk armonisi içerisinde kurulmuştur. Resimde beyaz giysili, uzun kızıl saçlı kadın figürü, etrafı ağaçlarla çevrili, sazlıkların olduğu nehir kenarında bir kayığa binmiş halde betimlenmektedir. Pruva (ön) kısmına zincirle bağlanmış küçük cam fenerin yer aldığı koyu renkli kayığın içinde, kadın figürün üzerinde oturduğu ortası açık pembe, işlemeli kahverengi kenarları kayıktan aşağı doğru sarkan büyük bir örtü dikkati çekmektedir. Kadın figürün önünde, kayığın uç kısmına doğru tek mumu yanan üç mumlu bir şamdan ve Hz. İsa'nın bedeninin temsil edildiği küçük boyutlu bir haç olduğu görülmektedir. Sol eli kucağında bulunan kadın figürü, kayıktan dışarı çıkardığı sağ eliyle bir kısmı sazlıklara takılmış orta kalınlıkta bir zincir tutmaktadır. Kayığın pupa (arka) kısmının hemen arkasında, resmin sol orta kenarında birkaç basamaktan oluşan ve kıvrılarak karanlığın içinde kaybolan yeşil – gri renk armonisi içinde bir merdiven görülmektedir. Resmin sol üst köşesinde, merdivenlere benzer renkler kullanılarak betimlenmiş, az bir kısmı görülen ve kadının tutsak hayatını yaşadığı kale olduğu anlaşılan taş bir yapı yer almaktadır. Resmin sol alt köşesinde ise yeşil sazlıklar

Görsel 2 (sol) ve Görsel 3(sağ): John William Waterhouse, Shalottlu Hanımefendi, 1888 (detay)

Açık kompozisyon kuruluşuna sahip olan bu resimde, resmin ana yönünü, merdiven basamakları ve su yüzeyindeki ışık yansımalarıyla birleşerek aynı paralel çizgi üzerinde yer alan kayığın gövdesi oluşturmaktadır. Resmi neredeyse ortadan kesen bu paralel çizgi, figür oturuşunun oluşturduğu dikey yönlü hareketle dengelenmiştir. Figürün saçlarının yönü, sağ kolda nehre kadar uzanan kumaş kıvrımlarıyla birleşerek dikey yönü desteklemektedir. Görsel 2’de izlendiği üzere, nehrin durgun çizgileri, merdiven basamakları, kayığın enine çizgileri, nehrin kenar çizgileri ile birleşerek resmin yatay yönde hareketlerini oluşturmaktadır. Ağaçların yönü, sazlıklar, figürün gövdesi, mumlar ve kayığın ön kısmının ise resimdeki dikey yönü oluşturduğu izlenmektedir. Figürün zincir tutan kolu, sazlıkların hareketi ile birleşerek resmin sağ üst köşesine doğru uzanan ve Görsel 3’te belirtilen diyagonal bir düzlem meydana getirmektedir. Resimde bulunan diğer bir diyagonal düzlemi ise, figürün başı ve kayığın suya temas ettiği ön kısım oluşturmaktadır. Waterhouse’un resminde ayrıntılar içerisine gizlemeyi tercih ettiği bu diyagonal düzlemlerin, Rönesans resminin belirgin özelliklerinden biri olan resim içerisine yerleştirilmiş gizli geometrik düzenler gibi bir düzen oluşturarak resmin kompozisyon kuruluşunda bir denge sağladığı görülmektedir.

Görsel 4: John William Waterhouse, Shalottlu Hanımefendi, 1888 (detay)

Kayıktan aşağı sarkan örtünün işlemeli kenarlığında bulunan yuvarlak formların resmin ortasına yakın yerde kullanılması, yatay, dikey ve diyagonal düzlemlerle bir araya gelerek resim yüzeyinde biçimsel bir kontrast sağlamaktadır. Resmin sağ üst köşesinde görülen bulutlu gökyüzü, resimde yer alan yoğunluğun dengeleyicisi olarak izleyici gözün resim üzerinde rahatça dolaşacağı açık bir alan oluşturmaktadır. Resimde yer alan doğasal detayların yoğunluğuna karşı beyaz giysili kadının hüznü ifade (Görsel 4), resmin tüm yoğunluğun ortasında resmin genelini etkisi altına almaktadır. Şiirin son bölümlerinde yer alan, ölüme gidişin canlandırıldığı bu betimleme ile Waterhouse'un, izleyicinin dikkatini resmin merkezine odakladığı söylenebilmektedir.

Şiirde yer alan kadın öleceğini bile bile, âşık olduğu adamı görmeye gider. Kaleden iner ve bir kayığa biner, kayığın ön kısmına Shalott'lu Hanımefendi yazar, Lancelot'u görebilmek için derin kederli bakışlarıyla, Camelot'a, ölümüne doğru, şarkı söyleyerek yol alır. Waterhouse'un betimlediği bu sahnede, kadının sağ eliyle tuttuğu zincir onun tutsak yaşamından kurtuluşunu, üç mumlu şamdanda yanan tek mum da kadının sonlanmakta olan hayatını sembolize etmektedir. Kayığın içinde bulunan örtünün işlemeli kenarlarında Camelot'taki yaşama ait hikâyeleri betimleyen Waterhouse; nilüferler, şamdan, İsa heykeli gibi detayları da hikâyeyi güçlendirmek için eklemiştir (Helmreich, 1997, s.191).

Waterhouse, şiiri tuvale yansıtıken "Ve nehrin kasvetli derinliklerinde / Esrik ve cesur bir kâhin gibi / Donuk çehresiyle / Öylece bakakaldı Camelot'a..." dizelerine yoğunlaşmıştır... Ucunda ölüm olan bir tutkunun peşinden gitmek için rahibe hayatını terk eden kadın teması Viktoryen edebiyat, sanat ve melodramda oldukça popülerdir ancak kadının hikâyesi romanstan öte çağrışımlar uyandırır. Tennyson, şiiriyle, kişisel soyutlanma sorununa gönderme yapmış ve toplumda daha fazla yer almanın gerekliliğini vurgulamıştır (Hawksley, 2012, s.298).

Tennyson'un şiirinin, dönemin toplum yaşantısı içerisinde kadına verilen değer ile yakından ilişkili olduğu dikkati çekmektedir. Şiirde yer alan, sosyal hayata dair tüm haklardan uzak, dış dünyadan soyutlanmış bir tutsak hayatı yaşayan kadının durumu, 19.yüzyıl İngiltere'sinde yaşayan kadının durumu ile benzer özellikler göstermektedir. Söz konusu dönemde İngiltere'de, toplum yaşantısı erkek egemenliği çevresinde kurulmuştur. Konu ile ilgili olarak Kasap, kamusal alanın etkin, ekonomik açıdan bağımsız olan erkeğe, özel alanın da edilgen ve ekonomik açıdan bağımlı, zayıf bir varlık olduğu varsayılan kadına ayrıldığını belirtmektedir (Kasap, 2012, s.14). Bir başka kaynakta Kılıç, Hristiyanlığın orta sınıf yapısında güçlü bir etken olduğunu ataerki düzen içerisinde kadının 'ölümcül' bir tutsak konumunda bulunduğunu açıklamaktadır (Kılıç, 2012, s.44-45).

Görsel 5: John William Waterhouse, Shalottlu Hanımefendi – Lancelot'a Bakıyor / The Lady of Shalott -Looking at Lancelot, 1894, tuvale yağlıboya, 142 x 86 cm, Leeds Sanat Galerisi, Leeds – İngiltere Waterhouse. (2019a).

Waterhouse. (2019a). <http://www.jwwaterhouse.com/view.cfm?recordid=27> Erişim: 20.02.2019

Döneminin ünlü bir şairinin dizelerinden etkilenerek sanatsal üretkenlik gösteren Waterhouse, ilk resminin ardından yıllar sonra şiirin konu olduğu ikinci resmini 1894 yılında yapmıştır. Etkisinde kaldığı şiirin anlamı dolayısıyla Waterhouse'un, yaşadığı dönemin toplumsal olaylarını resimleriyle sorguladığı söylenebilmektedir. Waterhouse, Shalottlu Hanımefendi (Lancelot'a bakıyor) isimli resminde (Görsel 5) kadının tutsak yaşamını sonlandırmak için dokuma tezgâhı başından kararlı bir biçimde kalkışını betimlemektedir. Resimde, dolanmış olduğu iplikler yüzünden dokuma tezgâhının başından aniden kalktığı hissedilen kadının ölüme meydan okuyan bakışları izlenmektedir. İlk resmi için şiirin son bölümü olan dördüncü bölümünü konu alan Waterhouse, söz konusu bu resimde etkilendiği şiirin üçüncü bölümüne odaklanmaktadır.

Şiirin söz konusu bu bölümü, kadının aşkı arayışını konu edinmektedir. Kaledeki tutsak kadın, dokuma yaparken aynanın yansımasında gördüğü ve şarkı söylediğini duyduğunu bir şövalyeye âşık olmuştur. Waterhouse şiirde yer alan bu şövalyeyi, resimdeki kadın figürünün hemen arkasında bulunan aynanın yansımasında betimlemiştir. Kadın, dış dünyayı çıplak gözle gördüğü an lanetleneyeceği büyüsüne meydan okuyarak âşık olduğu adama kavuşmak için yola çıkmaya karar vermiştir. Resmin biçimsel karşıtlığının sağlandığı arka planda yer alan yuvarlak ayna, şiirde geçtiği şekliyle kadının çıplak gözle dünyayı görmesi sonucu gerçekleşen kara büyüün etkisiyle bir uçtan diğer uca çatlamıştır. Waterhouse'un söz konusu bu resmi ile çağının toplum ve kadın problemlerini sorgulayan bir yaklaşım içerisinde olduğu söylenebilmektedir.

Waterhouse'un yaşadığı Victoria döneminde kadın, tek başına doktora gidemeyen, ağrıyan yerini ancak bir oyuncak bebek üstünde göstermek zorunda kalan tutucu bir toplumda yaşamaktadır (Artan ve diğerleri, 2008, s.18). Önce babanın daha sonra kocanın koruması altında tutulmakta olan kadınlar, toplum tarafından evdeki melek konumunda görülmekteyken gerçekte ise tüm haklardan ve hürriyetten uzak bir yaşam içerisinde bulunmaktadır (Kılıç, 2012, s.42).

Görsel 6: John William Waterhouse, Shalottlu Hanımefendi “Gölgeler Hasta Ediyor” dedi / “I am Half-Sick of Shadows”- said The Lady of Shalott”, 1915, tuvale yağlıboya, 100 x 74 cm, Ontario Sanat Galerisi, Toronto – Kanada Waterhouse.(2019b).

Waterhouse.(2019b). <http://www.jwwaterhouse.com/view.cfm?recordid=19> Erişim: 01.09.2019

Şiiri konu alan son resim, şiirin ikinci bölümüne, kadının aşka dair duyguları ilk keşfettiği ana odaklanmaktadır. Waterhouse bu sahneyi, 1915 yılında yapmış olduğu “I am Half-Sick of Shadows” (Görsel 6) isimli resminde canlandırmıştır. Şiirin ikinci bölümünün son mısrasını söz konusu resmi için isim olarak belirleyen Waterhouse bu resminde, toplumsal açıdan kabul görmesi zor olan ‘kendinin farkına varan’ kadını betimlemiştir. Nehrin ortasında bir kalede yalnız yaşayan, günlerini dokuma yaparak geçiren, dış dünyayı çıplak gözle gördüğü anda öleceği şeklinde bir kara büyü etkisi altında bulunan bu kadın bir gün aynanın yansımasından birbirine âşık bir çift görür. Yuvarlak aynanın sağ alt köşesinde âşıkların izlendiği resimde, kırmızı elbiseli siyah saçlı kadın resmin merkezinde yer almaktadır. Resimde kadın figürün saçlarıyla oynadığı ve hayal kurduğu hissedilen anı ile karşılaşılmaktadır.

Konu paralelinde Munholland ve Wright, kadının saçlarıyla oynayışının kontrolsüz cinselliğin belirleyicisi olarak görüldüğünü belirtmektedir. Kalede tutsak hayatı yaşayan kadın, saygılı ve ahlaklı olarak değerlendirilirken, kendini dış dünyaya göstermek isteyen kadın kontrol edilemez ve asi olarak değerlendirilmiştir (Munholland ve Wright, 2014). Yer verilen görüş paralelinde, Waterhouse’un resimde elbise rengi olarak kırmızı tonlarını seçmesinin; toplumun, yaşamını sorgulayan kadına bakışının öznel bir yorumu olarak görülebilmektedir. Bilindiği üzere kırmızı renk, aşk gibi yoğun enerji içeren duygularla ilişkilendirilmektedir. Bu açıdan Waterhouse’un kırmızı rengini kendini sorgulayan, uyanık yaşayan ve aşkı uğruna ölümü göze alan kadının rengi olarak belirlediği de düşünülmektedir.

17 yıl süre içerisinde çağının toplumsal bir sorununu yansıtan bir şiirden etkilenerek üç farklı resim yapan Waterhouse’un, resimleri aracılığıyla baskıcı toplumdaki kadının sesi olduğu söylenebilmektedir. Şiiri konu alan ilk resminde aşkı uğruna ölüme giden bir kadının hüznünü betimleyen sanatçı, yıllar içerisinde bu kadının kararlı ve kendini sorgulayan güçlü bir karaktere dönüşmesi yolunda öznel bir çaba harcamış görünmektedir. İkinci resimde yer alan kadının meydan okuyan kalkışı ve üçüncü resimdeki kendini sorgulayışı sanatçının konu karşısındaki düşüncelerinin zaman içerisinde gelişim gösterdiğini kanıtlar niteliktedir. Resimlerde yer alan kadının değişimi, sanatçının konu karşısındaki duygularının değişen bir yansımasını oluşturmaktadır. Modern toplumlarda halen bir problem olarak yaşanan kadının sosyal alandaki değerinin yıllar boyunca sanatçıların zihnini meşgul edegelmiş bir konu olduğu görülmektedir. Bu nedenle Waterhouse’un öznel çabasının, sosyal alanda kadınların özgür olması yolunda dikkate değer bir çaba olduğu anlaşılmaktadır.

SONUÇ

19.yüzyılda İngiltere’de Ön Raffaellocu anlayış ortaya çıkmıştır. Bu anlayışta ressamın mitolojik hikâyeleri konu edinen şiirlerden oldukça etkilendikleri izlenmektedir. Bu dönemin şiirlerini resimlerine konu eden sanatçıları arasında Waterhouse’un diğer sanatçılardan farklı olarak bir şiiri defalarca resmetmesi dikkat çekici bulunmaktadır. Waterhouse’un tutku derecesinde resimlerinde işlediği, onu uzun yıllar süresince etkisi altında bırakan konunun öneminin araştırılmasının amaç edildiği çalışma üç bölüme ayrılmıştır. Araştırmada, ilk olarak Waterhouse’un sanatsal biyografisine yer verilmiştir. Yapılan inceleme ile Waterhouse’un İngiliz resminde önemli bir sanatçı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Waterhouse’un, üyesi olduğu Ön Raffaellocu Kardeşlik Birliği düşüncesinin temeli olan Rönesans’a dönüş fikrini, İtalya’da doğmuş olması nedeniyle, dönem sanatçılarından ayrı olarak farklı bir biçimde içselleştirdiği düşünülmüştür. Araştırmanın ikinci bölümünde, bilim adamlarının görüşleri doğrultusunda Ön Raffaellocu sanat anlayışı açıklanmıştır. Raffaello öncesi anlamına gelen bu anlayışın, 19.yüzyılın mekanikleşmesi karşısında bir güzellik arayışı olduğu sonucu çıkarılmıştır. Açık havada çalışan bu dönem sanatçıların, Rönesans mantığı çerçevesinde doğanın ve insanın güzelliğini resmederek, giderek çirkinleşen şehirler içerisinde ruhu doyuran güzellikleri yansıtmayı amaç edindikleri görülmüştür. Bu dönem sanatçıların, Ortaçağa ait konuları yeniden keşfettiği, mitolojik hikâyeler, efsaneler, şiirler gibi edebi metinlerden aldıkları ilham ile sanatsal üretimlerde buldukları saptanmıştır.

Üçüncü bölümde, Ön Raffaellocu sanatçılardan Waterhouse’un uzun yıllar etkisi altında kaldığı şiiri konu eden resimleri incelenmiştir. Ön Raffaellocu anlayışın belirgin örnekleri arasında sayılan Waterhouse’un konu bağlamında örneklendirilen ilk resmi, analitik açıdan incelenerek, resmin Rönesans resmi kompozisyon kurulumunu anımsatan gizli geometrik bağlantılar içerdiği görülmüştür. Yapılan inceleme ile Waterhouse’un Rönesans mantığına dayalı gizli geometrik düzenin üzerinde efsanevi bir konuyu ince bir işçilikle betimlediği anlaşılmıştır.

Waterhouse’un etkilendiği şiir üzerine yapılan araştırma ile Viktoryen Dönemi’nde kadının kısıtlı haklara sahip olduğu görülmüştür. Toplumun kadına olan bakışını dönemin önemli bir şairinin anlatımında hissedilen ve bu hislerini resimleri aracılığıyla görselleştiren Waterhouse’un ikinci resmi, kadının aşkı için ölümü göze alan meydan okuması ile ilgilidir. Sanatçının zaman içerisinde etkilendiği şiirin farklı bölümlerini görselleştirmesi, onun konu karşısında yorumunun değiştiğini de gösterir niteliktedir. Kadın haklarına karşı kendi üslubuyla, kendi anlatım dili olan resimleriyle vurgu yapan Waterhouse, dönemin kadına bakış açısını kalede tutsak hayatı yaşamak zorunda olan bir kadının konu olduğu resimlerle dile getirmektedir. Bu resimlerde kadının merakına yenik düşmesi sonucu ölümle sonuçlanacak yaşantısına bir bakış açısı sunulmaktadır.

Sanatçının yapmış olduğu üçüncü resim, şiirde geçen anlatımıyla kadının kendini sorgulamaya başlaması ile ilgilidir. Waterhouse’un söz konusu bu üçüncü resmi, onun kadının toplum içerisinde aktif rol alması isteği düşüncesinde olduğunu akla getirmektedir. Şiiri konu eden ilk resminde hüzünlü bir kadın betimleyen sanatçı, zaman içerisinde bu hüzünlü kadının ifadesini değiştirmiş ve sonunda onun kendini sorgulamasına karar vermiş görünmektedir.

Tennyson’un şiirinden etkilenecek yapılmış üç resimde de, izole hayatını sürdürmekte olan kadının, her ne olursa olsun ölümü göze alacak kadar cesur olduğu okuması yapılırken, aslında kadının kendine verilenlerle yetinmez ve merak duygusuna yenilirse öleceği okuması da yapılabilmektedir. Yapılan araştırma sonucu, her üç resimde de toplumsal hayat ve kişisel soyutlanma sorunlarının yanı sıra kadının toplumdaki yeri ve baştan çıkarıcı bir imge olarak algılanmasının oluşturduğu baskıcı tutumla ilişkili anlatımlar tespit edilmiştir. Araştırma süresince bir başka dikkati çeken Waterhouse’un 17 yıl içerisinde resimsel üslubunu koruduğu, boya ve fırça kullanımlarında keskin değişimleri tercih etmediği olmuştur. İncelenen üç resimde de sanatçının, kadın karakterin elbise rengi ile resimde renk karşıtlığını vurgulaması ve doğasal unsurlara dair detaycı yaklaşımını koruması dikkat çekici bulunmuştur.

KAYNAKÇA

Artan, İ. & Bencik, S. & Çalışandemir, F. (2008). Çocukların Cinsel Eğitimi: Geçmişten Günümüze Bir Bakış. Eğitim ve Bilim Dergisi, Cilt 33, Sayı 150, s: 14-27.

Bazin, G. (1998). Sanat Tarihi. (Çeviri: Selahattin Hilav), İstanbul: Sosyal Yayınları.

Bell, J. (2009). Sanatın Yeni Tarihi. (Çeviri: U. Ceren Ünlü, Nurçin İleri, Rana Gürtuna), İstanbul: NTV Yayınları

Christian, J. (1989). The Last Romantics – The Romantic Tradition in British Art – Burne Jones to Stanley Spencer. (Editör: John Christian), Barbican Art Gallery işbirliğinde Lund Humphries Yayınevi, Londra.

Farthing, S. (2012). Sanatın Tüm Öyküsü. (Genel Editör: Stephen Farthing, 2010, Quintessence) (Çeviri: Gizem Aldoğan, Firdevs Candil Çulcu), İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Gombrich, H. E. (1986). Sanatın Öyküsü. (Çeviri: Bedrettin Cömert), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hawksley, L. (2012). Shalott'lu Hanımefendi 1888. Sanatın Tüm Öyküsü, (Genel Editör: Stephen Farthing, 2010, Quintessence) (Çeviri: Gizem Aldoğan, Firdevs Candil Çulcu), İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Helmreich, A. (1997). John William Waterhouse - The Lady Of Shalott. The Victorians: British Painting 1837-1901 (Editör: Anne Helmreich ve Charles Brock ortaklığıyla Malcolm Warner). Washington: National Gallery of Art, New York: Abrams, s:190-191.

Hollingsworth, M. (2009). Dünya Sanat Tarihi. (Çeviri: Banu Ergüder, Rengin Küçükertoğan), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Hourticq, L. (1958). XIX. Asırda Milli Mektepler, Sanat Şaheserleri – Rönesans'tan Bugüne Kadar, (s: 209-225). İstanbul: Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları: 22.

Kasap, N. (2012). Parodi Kadın. Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölüm Dergisi, sayı: 5, s:3-17.

Kılıç, Y. (2012). Kutsal Damozel: Bir Yaşam Yoksunluğu Metaforu Olarak Ölümün Reddi, LITERA Dergisi, 23/1, s:39-56.

Little, S. (2006). İzimler... Sanatı Anlamak. (Çeviri: Derya Nüket Özer), İstanbul: Yapı Yayın.

Munholland, M. & Wright, M. (2011). A Deconstruction of Victorian Gender Identity through the Lady of Shalott. Kanada: Ryerson University

http://www.nines.org/exhibits/Construction_of_Victorian_Gend?page=3 Erişim: 04.01.2019

Riggs, T. (1998). The Lady of Shalott.

<http://www.tate.org.uk/art/artworks/waterhouse-the-lady-of-shalott-n01543/text-summary> Erişim: 01.09.2019

Rona, Z. (2008). Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi Cilt:3, s:1197, Yapı-Endüstri Merkezi, İstanbul: YEM Yayın – 38.

Şengel, D.(2006). Modern ve Skolastik: Ruskin'in İncelenmemiş Bir Önsözü. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi, 23:1, s:19-39

Waterhouse. (2019a). <http://www.jwwaterhouse.com/view.cfm?recordid=27> Erişim: 01.08.2019

Waterhouse. (2019b). <http://www.jwwaterhouse.com/view.cfm?recordid=19> Erişim: 01.08.2019